

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

وزارت علوم، تحقیقات و فناوری
پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی
پژوهشکده اندیشه سیاسی، انقلاب و تمدن اسلامی
گروه انقلاب و تمدن اسلامی

رساله دکتری رشته انقلاب و تمدن اسلامی

«سهم و نقش عقل گرایی در تمدن نوین اسلامی با تاکید بر عقل حکمی»

استادان راهنما:

دکتر موسی نجفی

دکتر قاسم پورحسن

استاد مشاور:

دکتر هادی وکیلی

پژوهشگر:

سید سعید آریانژاد

مهر ۱۳۹۶

سپاسگذاری

سپاس از آن هایی که همواره خستگی هایم را تاب می آورند.
سپاس از خانواده ام و به خصوص از عزیزترینم، همسرم، که خوب می دانم چقدر سخت است
زیستن با من.

تقدیم به :

این کمترین، این کمترین را پیشکش می دارد به نبی مکرم اسلام و اهل بیت
عصمت و طهارت علیهم السلام

چکیده:

بحث از تمدن نوین اسلامی و چگونگی وصول به آن در میان متفکران مسلمان، به خصوص در عصر حاضر، رونقی افزون گرفته است. این که با وجود تمدن درخشان اسلامی در سده های چهار و پنج و شش، به یک باره از اوج فاصله گرفتیم و در خود نشستیم و به رکودی نزدیک به هزار سال دچار شدیم. این که کدام عوامل آن عصر زرین را رقم زد و کدام عناصر عامل رکود تمدنی ما شد فکر اندیشمندان و مصلحان اجتماعی را به خود مشغول کرده است.

در این میان بر آن شدیم تا با رجوع به فیلسوفان نوصدرایی معاصر، نظرات ایشان را در این باب احصا و تبیین نماییم. از میان این فلاسفه مرحوم امام خمینی، علامه طباطبایی و شهید مطهری انتخاب شدند زیرا دیگر فلاسفه نوصدرایی ذیل این بزرگواران قرار می گیرند و با بررسی نظر این سه فیلسوف تا حد زیادی از نظرگاه های سایر فلاسفه نوصدرایی هم آگاه می شویم.

مرحوم علامه حرکت از بساطت به پیچیدگی های روابط آدمیان و افزون شدن اعتباریات انسانی را عامل حرکت به سمت تمدن سازی می خوانند.

شهید مطهری از ضرورت زیست عقلانی از برای تمدن سازی داد سخن می دهند. ایشان به صراحت بیان می دارند عامل اصلی رکود تمدنی ما، دور شدن از حیات عقلی است.

مرحوم امام خمینی هم از بازگشت به اسلام به عنوان راهکار صحیح ساخت تمدنی می گویند. ایشان بر آن بودند زمانی که به اسلام عمل شد تمدن درخشانمان شکل گرفت و آن گاه که از اسلام ناب فاصله گرفتیم در خود نشستیم و فروغ تمدن مان به خاموشی گرایید.

اگر عقل سلیم هدایتگر آدمی به سوی دین مبین است و اعتباریات انسان آن گاه سودمند است که مطابق فطرت و عقل و دین باشد، یا لااقل در تقابل و تخالف با دین حق نباشد، در حقیقت هر سه این متفکران نظری نزدیک به یکدیگر دارند هر چند بیاناتشان در نگاه اول با هم متفاوت جلوه می کند.

واژگان کلیدی: تمدن، تمدن اسلامی، اسلام، عقل، اعتباریات

پیشگفتار	۱
فصل اول: کلیات	۳
۱-۱- بیان مسئله	۴
۲-۱- ضرورت انجام پژوهش	۶
۳-۱- اهداف پژوهش	۷
۴-۱- کاربردهای پژوهش	۷
۵-۱- نوع پژوهش	۸
۶-۱- قلمرو پژوهش	۸
۱-۶-۱- قلمرو مکانی	۸
۲-۶-۱- قلمرو زمانی	۸
۳-۶-۱- قلمرو موضوعی	۸
۷-۱- سوال های پژوهش	۸
۱-۷-۱- سوال اصلی	۸
۲-۷-۱- سوالات فرعی	۸
۸-۱- فرضیه های پژوهش	۸
۱-۸-۱- فرضیه اصلی	۸
۹-۱- جنبه نوآوری پژوهش	۹
۱۰-۱- تعریف واژگان کلیدی	۹
۱-۱۰-۱- تعریف تمدن	۹
۲-۱۰-۱- تعریف دین اسلام	۱۰
۳-۱۰-۱- تعریف فرهنگ	۱۰
۱۱-۱- گفتمان فلسفه نوصدرایی معاصر	۱۱
۱-۱۱-۱- مقدمه	۱۱
۲-۱۱-۱- زمینه های ظهور مکتب نوصدرایی در ایران	۱۱

- ۱۱-۳-۱-۱- برخی از ویژگی ها و رهاوردهای مکتب نوصدرایی ۱۲
- ۱۲-۱- تمدن نوین اسلامی ۱۳
- فصل دوم: روش شناسی پژوهش ۱۵
- ۱-۲- روش پژوهش ۱۶
- ۲-۲- فنون و روش های گردآوری اطلاعات ۱۶
- ۳-۲- روش تجزیه و تحلیل اطلاعات ۱۶
- فصل سوم: پیشینه پژوهش ۱۸
- ۱-۳- مقدمه ۱۹
- ۲-۳- امکان یا امتناع دستیابی به تمدن نوین اسلامی ۲۰
- ۱-۲-۳- مقدمه ۲۰
- ۲-۲-۳- نگاهی به دیدگاه ابن خلدون در مورد تاریخ و تمدن ۲۰
- ۱-۲-۲-۳- تاریخ و حکمت ۲۱
- ۲-۲-۲-۳- چگونگی ساخت تمدن ۲۲
- ۳-۲-۲-۳- تمدن و عمران ۲۲
- ۴-۲-۲-۳- تمدن و عصیبت ۲۲
- ۵-۲-۲-۳- ارتباط عمران و عصیبت ۲۳
- ۶-۲-۲-۳- حتمیت زوال تمدن ها ۲۳
- ۳-۲-۳- نقد نظرات ابن خلدون ۲۷
- ۱-۳-۲-۳- نقد اول: تعصب و عدم آزاد اندیشی ابن خلدون در دفاع از کیان خلافت ۲۷
- ۲-۳-۲-۳- نقد دوم: عدم ایضاح بعضی مفاهیم کلیدی ۲۸
- ۳-۳-۲-۳- نقد سوم: خلط در روش های استنتاج ۲۸
- ۴-۳-۲-۳- نقد چهارم: وجود موارد نقض متعدد وارد بر قوانین ارائه شده از سوی ابن خلدون ... ۲۸
- ۴-۲-۳- نگاهی به دیدگاه دکتر سید جواد طباطبایی ۳۱
- ۱-۴-۲-۳- مدعیات کلی دکتر طباطبایی در مورد یونان ۳۱

- ۳-۲-۴-۱-۱- تهی انگاری فلسفه اسلامی و صمد بودن فلسفه یونانی..... ۳۱
- ۳-۲-۴-۱-۲- کنار گذاشتن دین، عامل ایجاد تمدن..... ۳۱
- ۳-۲-۴-۱-۳- فهم ناقص و جهت مند از افلاطون و ارسطو از سوی دانشمندان اسلامی در الهی دانستن این دو فیلسوف..... ۳۱
- ۳-۲-۴-۲- مدعیات کلی دکتر طباطبایی در مورد ایران..... ۳۱
- ۳-۲-۴-۲-۱- دوران ایران اسلامی دوران بی خویشنی..... ۳۲
- ۳-۲-۴-۲-۲- عدم تکیه بر عنصر بن بست خلافت و لزوم تقلید از الگوی شاهنشاهی..... ۳۲
- ۳-۲-۴-۲-۳- تاکید بر امت واحده یعنی تاکید بر عربی تباری..... ۳۲
- ۳-۲-۴-۲-۴- تکیه بر شعر تکیه بر تکیه گاهی ویران..... ۳۲
- ۳-۲-۴-۲-۵- تکیه بر عرفان تکیه بر ساختمانی آوار..... ۳۲
- ۳-۲-۴-۲-۶- کم توجهی اندیشمندان مسلمان در توجه به امور دنیوی و اجتماعی یا انتزاعی فکر کردن مفرط ایشان..... ۳۳
- ۳-۲-۴-۲-۷- زوال اندیشه سیاسی و عدم بازبایی تمدن نوین اسلامی سرنوشت محتوم ما ایرانیان..... ۳۳
- ۳-۲-۵-۱- نقد مدعیات دکتر طباطبایی..... ۳۳
- ۳-۲-۵-۱- مقدمه..... ۳۳
- ۳-۲-۵-۱-۱- تاثیرپذیری از رویکرد هگل به فلسفه تاریخ..... ۳۳
- ۳-۲-۵-۱-۲- تفکر پایدایی و هلنیستی..... ۳۴
- ۳-۲-۵-۱-۳- سنت شرق شناسی..... ۳۴
- ۳-۲-۵-۱-۴- سنت روشنفکری افراطی ایرانی..... ۳۴
- ۳-۲-۵-۱-۵- تعصب ضد عربی..... ۳۵
- ۳-۲-۵-۱-۶- باستان گرایی..... ۳۵
- ۳-۲-۵-۱-۷- غرب گرایی و شیفتگی به ارزش های غربی..... ۳۵
- ۳-۲-۵-۱-۸- ضدیت با دین اسلام..... ۳۶
- ۳-۲-۵-۲- نقد مدعیات اصلی و کلی نظریه زوال اندیشه سیاسی..... ۳۶
- ۳-۲-۵-۳- نقد مدعیات کلی دکتر طباطبایی در مورد یونان..... ۳۶

- ۳۶..... نقد ادعای اول ۱-۱-۲-۵-۲-۳
- ۳۸..... نقد ادعای دوم ۲-۱-۲-۵-۲-۳
- ۴۱..... نقد ادعای سوم ۳-۱-۲-۵-۲-۳
- ۴۲..... نقد مدعیات کلی دکتر طباطبایی در مورد ایران ۲-۲-۵-۲-۳
- ۴۲..... نقد ادعای اول ۱-۲-۲-۵-۲-۳
- ۴۳..... نقد ادعای دوم ۲-۲-۲-۵-۲-۳
- ۴۴..... نقد ادعای سوم ۳-۲-۲-۵-۲-۳
- ۴۶..... نقد ادعای چهارم ۴-۲-۲-۵-۲-۳
- ۴۷..... نقد ادعای پنجم ۵-۲-۲-۵-۲-۳
- ۴۷..... نقد ادعای ششم ۶-۲-۲-۵-۲-۳
- ۴۸..... نقد ادعای هفتم ۷-۲-۲-۵-۲-۳
- ۵۲..... فصل چهارم: یافته‌های پژوهش
- ۵۳..... بخش اول: علامه طباطبایی و تمدن ۱-۴
- ۵۳..... مقدمه ۱-۱-۴
- ۵۳..... بحث اول: انسان و تمدن ۲-۱-۴
- ۵۴..... بخش اول: فطرت ۱-۲-۱-۴
- ۵۴..... مقدمه ۱-۱-۲-۱-۴
- ۵۴..... بیان مسئله و ضرورت بحث ۲-۱-۲-۱-۴
- ۵۵..... مفهوم شناسی فطرت و کارکرد آن ۳-۱-۲-۱-۴
- ۵۶..... دین مکمل فطریات ۴-۱-۲-۱-۴
- ۵۷..... بخش دوم: عقل ۲-۲-۱-۴
- ۵۷..... عقل عامل امتیاز انسان از سایر موجودات ۱-۲-۲-۱-۴
- ۵۸..... عقل و اثبات خدا ۲-۲-۲-۱-۴
- ۶۰..... فعل خدا مبتنی بر عقل ۳-۲-۲-۱-۴

- ۶۰..... ۴-۲-۲-۱-۴ عقل عمومی ترین راه ادراک آدمی
- ۶۱..... ۴-۲-۲-۱-۵ حس و ام دار عقل
- ۶۱..... ۴-۲-۲-۱-۶ عقل عامل اصلاح
- ۶۲..... ۴-۲-۲-۱-۷ عقل عامل دوری از فساد
- ۶۲..... ۴-۲-۱-۳-۳ بخش سوم: اعتباریات
- ۶۲..... ۴-۱-۳-۲-۱-۱ مقدمه
- ۶۲..... ۴-۲-۳-۲-۱-۲ اعتباریات و تمدن
- ۶۳..... ۴-۳-۲-۱-۳-۳ سابقه بحث اعتبار
- ۶۳..... ۴-۱-۳-۳-۲-۱-۱ سابقه بحث اعتبار در سنت اسلامی
- ۶۳..... ۴-۱-۳-۳-۲-۱-۱-۱ فلسفه اسلامی
- ۶۶..... ۴-۲-۱-۳-۳-۲-۱-۲ منطق
- ۶۶..... ۴-۳-۱-۳-۳-۲-۱-۱ کلام
- ۶۶..... ۴-۴-۱-۳-۳-۲-۱-۱ علوم بلاغت
- ۶۷..... ۴-۵-۱-۳-۳-۲-۱-۱ اصول فقه
- ۶۷..... ۴-۲-۳-۳-۲-۱-۲ سابقه اعتباریات در سنت فیلسوفان غرب
- ۷۲..... ۴-۵-۳-۲-۱-۱ ایضاح مفهومی اعتباریات
- ۷۲..... ۴-۱-۵-۳-۲-۱-۱ تلقی های اشتباه از اعتباریات
- ۷۲..... ۴-۲-۵-۳-۲-۱-۱ تعریف اعتباریات در لغت
- ۷۲..... ۴-۳-۵-۳-۲-۱-۱ اعتباریات در اصطلاح
- ۷۴..... ۴-۶-۳-۲-۱-۱ تبیین تفاوت ادراک اعتباری و حقیقی
- ۷۵..... ۴-۷-۳-۲-۱-۱ ویژگی های امور اعتباری
- ۷۵..... ۴-۸-۳-۲-۱-۱ کیفیت پیدایش علم اعتباری
- ۷۵..... ۴-۱-۸-۳-۲-۱-۱ مقدمه
- ۷۶..... ۴-۲-۸-۳-۲-۱-۱ چگونگی حصول امر اعتباری

- ۷۶..... ۱-۲-۸-۳-۲-۱-۴ مرحله اول: خلق طبیعت
- ۷۷..... ۲-۲-۸-۳-۲-۱-۴ مرحله دوم: جعل حکم کلی ناظر به طبیعت مخترعه
- ۷۷..... ۳-۲-۸-۳-۲-۱-۴ مرحله سوم: جعل حکم جزئی
- ۷۷..... ۹-۳-۲-۱-۴ گونه شناسی اعتباریات
- ۷۸..... ۱-۹-۳-۲-۱-۴ گونه های اعتباریات قبل الاجتماع
- ۷۸..... ۱-۱-۹-۳-۲-۱-۴ وجوب یا باید
- ۷۸..... ۲-۱-۹-۳-۲-۱-۴ اصل حسن و قبح
- ۷۸..... ۳-۱-۹-۳-۲-۱-۴ انتخاب اخف و اسهل
- ۷۸..... ۴-۱-۹-۳-۲-۱-۴ اصل استخدام
- ۸۰..... ۲-۹-۳-۲-۱-۴ گونه های اعتباریات بعد الاجتماع
- ۸۱..... ۱۰-۳-۲-۱-۴ اعتباریات و مسأله قدرت سیاسی
- ۸۱..... ۱۱-۳-۲-۱-۴ انواع نگاه ها به بحث اعتباریات علامه
- ۸۱..... ۱-۱۱-۳-۲-۱-۴ شهید مطهری
- ۸۳..... ۲-۱۱-۳-۲-۱-۴ آیت الله مصباح یزدی
- ۸۴..... ۳-۱۱-۳-۲-۱-۴ آیت الله جوادی آملی
- ۸۴..... ۱۲-۳-۲-۱-۴ دفاع از اعتباریات
- ۸۴..... ۱-۱۲-۳-۲-۱-۴ دفاع از اعتباریات در مقابل نسبیّت گرایي نسبت داده شده به آن
- ۸۹..... ۲-۱۲-۳-۲-۱-۴ دفاع از اعتباریات در مقابل ادعای کاذب بودن گزاره های اعتباری
- ۹۰..... ۱۳-۳-۲-۱-۴ زبان دین زبان اعتباری است
- ۹۱..... ۳-۱-۴ بحث دوم: تمدن غرب و علامه طباطبایی
- ۹۱..... ۱-۳-۱-۴ تمدن غرب و انحراف از سعادت واقعی
- ۹۳..... ۱-۱-۳-۱-۴ تمدن غرب و مبانی معرفت شناسانه ناقص
- ۹۴..... ۲-۱-۳-۱-۴ نتایج معرفت شناسی ناقص غرب
- ۹۴..... ۱-۲-۱-۳-۱-۴ تمدن غرب و فساد اقتصادی

- ۹۴.....۱-۳-۱-۲-۱-۱-۱ تمدن غرب و وجود شکاف های عظیم اقتصادی در میان آحاد مردم.....
- ۹۵.....۲-۳-۱-۲-۱-۲-۱ تمدن غرب و ربا.....
- ۹۵.....۳-۳-۱-۲-۱-۳-۱-۴ تمدن غرب و استثمار دیگر جوامع غیر غربی.....
- ۹۶.....۲-۳-۱-۲-۲-۲ تمدن غرب و فساد اخلاق.....
- ۹۶.....۱-۳-۱-۲-۲-۱-۲ مقدمه.....
- ۹۶.....۲-۳-۱-۲-۲-۲-۲ تمدن غرب و شهوت پرستی.....
- ۹۷.....۱-۳-۱-۲-۲-۲-۱-۲ فروکاهیده شدن خانواده به مکانی برای ارضای نیازهای جنسی.....
- ۹۸.....۳-۳-۱-۲-۱-۳-۱-۴ تمدن غرب و نداشتن ضمانت اجرایی از برای قوانین.....
- ۱۰۰.....۴-۱-۱-۴ بحث سوم: اسلام و تمدن.....
- ۱۰۰.....۱-۴-۱-۴ مقدمه.....
- ۱۰۰.....۲-۴-۱-۴ اسلام و قبول تمدن.....
- ۱۰۱.....۳-۴-۱-۴ اسلام و تاثیر بر تمدن غرب.....
- ۱۰۲.....۴-۴-۱-۴ اسلام و خصلت جاودانه آن.....
- ۱۰۳.....۱-۴-۴-۱-۴ اسلام ومطابقت با فطرت.....
- ۱۰۳.....۲-۴-۴-۱-۴ اسلام و دعوت به تعقل.....
- ۱۰۴.....۳-۴-۴-۱-۴ اسلام و صیانت از عقل.....
- ۱۰۵.....۴-۴-۴-۱-۴ اسلام و تکمیل عقل.....
- ۱۰۶.....۵-۴-۱-۴ اسلام و توحید حضرت حق و تمدن.....
- ۱۰۶.....۱-۵-۴-۱-۴ حقیقت توحید.....
- ۱۰۷.....۲-۵-۴-۱-۴ توحید، جان مایه تمام معارف دین.....
- ۱۰۷.....۳-۵-۴-۱-۴ توحید اصلاح کننده جامعه.....
- ۱۰۸.....۱-۳-۵-۴-۱-۴ دین توحید، عامل رعایت اخلاق و ضامن اجرای آن.....
- ۱۱۱.....۶-۴-۱-۴ اسلام و وحدت و تمدن.....
- ۱۱۱.....۱-۶-۴-۱-۴ وحدت عامل قدرت.....

- ۱۱۲..... ۴-۱-۴-۶-۲- تفرقه عامل شکست
- ۱۱۲..... ۴-۱-۴-۶-۳- ایجاد تفرقه راهکار دشمن
- ۱۱۳..... ۴-۱-۴-۶-۴- اعتقاد واحد قوی ترین عامل اتحاد
- ۱۱۳..... ۴-۱-۴-۶-۵- تبعیت از هوای نفس عامل تفرقه
- ۱۱۴..... ۴-۱-۴-۶-۶- رهبر عادل عامل وحدت
- ۱۱۴..... ۴-۱-۴-۷- اسلام و اجتماعیات
- ۱۱۴..... ۴-۱-۴-۷-۱- مقدمه
- ۱۱۵..... ۴-۱-۴-۷-۲- اسلام دینی اجتماعی
- ۱۱۵..... ۴-۱-۴-۷-۲-۱- اسلام و احکام اجتماعی آن
- ۱۱۵..... ۴-۱-۴-۷-۳- اسلام و عدالت اقتصادی
- ۱۱۶..... ۴-۱-۴-۷-۴- اسلام و عدالت اجتماعی
- ۱۱۸..... ۴-۱-۴-۷-۵- حاکم عادل و عدالت اقتصادی و اجتماعی
- ۱۱۸..... ۴-۱-۴-۸- اسلام و دعوت به علم
- ۱۱۸..... ۴-۱-۴-۹- اسلام و عمل به علم
- ۱۱۸..... ۴-۱-۴-۹-۱- اسلام و انجام عمل صالح
- ۱۱۹..... ۴-۱-۴-۹-۲- اسلام و مداومت بر عمل صالح
- ۱۱۹..... ۴-۱-۴-۹-۳- اسلام و پرهیز دادن افراد از فساد
- ۱۲۰..... ۴-۲- بخش دوم: شهید مطهری و تمدن
- ۱۲۱..... ۴-۲-۱- مقدمه
- ۱۲۲..... ۴-۲-۲- تعریف تمدن
- ۱۲۲..... ۴-۲-۳- تمدن و زایش آن در اجتماع
- ۱۲۳..... ۴-۲-۴- پذیرش انحطاط تمدنی مسلمین
- ۱۲۳..... ۴-۲-۵- چرایی انحطاط تمدنی مسلمین
- ۱۲۳..... ۴-۲-۵-۱- دور شدن از عقلانیت

- ۱۲۶..... ۲-۵-۲-۴ دور شدن از اسلام
- ۱۲۷..... ۳-۵-۲-۴ وجود حاکمان فاسد در ممالک اسلامی
- ۱۲۷..... ۴-۵-۲-۴ عدم خودباوری یعنی فقدان شرط لازم پیشرفت و توسعه حقیقی
- ۱۲۹..... ۱-۴-۵-۲-۴ عدم التفات به بازخوانی تمدن گذشته اسلام
- ۱۳۰..... ۲-۴-۵-۲-۴ دشمن و ایجاد تردید در روحیه خودباوری
- ۱۳۰..... ۳-۴-۵-۲-۴ نقش نخبه های غربزده در سلب روحیه خودباوری
- ۱۳۱..... ۵-۵-۲-۴ دور شدن از فضای علمی
- ۱۳۲..... ۶-۵-۲-۴ نبود وحدت و وجود تفرقه
- ۱۳۳..... ۱-۶-۵-۲-۴ تفرقه یعنی شکست
- ۱۳۳..... ۲-۶-۵-۲-۴ سیاست ایجاد تفرقه در میان مسلمین
- ۱۳۴..... ۶-۲-۴ امکان و نه امتناع بازسازی تمدن اسلامی
- ۱۳۴..... ۷-۲-۴ راهکار شهید مطهری در وصول به تمدن نوین اسلامی
- ۱۳۴..... ۱-۷-۲-۴ نقد تمدن غرب
- ۱۳۴..... ۱-۱-۷-۲-۴ ادعا: تمدن غرب تمدنی ناقص
- ۱۳۶..... ۲-۱-۷-۲-۴ اثبات وجود نقصان در تمدن غرب
- ۱۳۶..... ۱-۲-۱-۷-۲-۴ تمدن غرب و عقل
- ۱۳۹..... ۲-۲-۱-۷-۲-۴ تمدن غرب و خود فراموشی انسان
- ۱۳۹..... ۱-۲-۲-۱-۷-۲-۴ خودفراموشی عامل خدا فراموشی
- ۱۴۰..... ۲-۲-۲-۱-۷-۲-۴ خود فراموشی و زوال اخلاقی
- ۱۴۰..... ۳-۲-۲-۱-۷-۲-۴ خودفراموشی عامل پوچ گرایی
- ۱۴۱..... ۴-۲-۲-۱-۷-۲-۴ خودفراموشی عامل تنهایی بشر
- ۱۴۲..... ۵-۲-۲-۱-۷-۲-۴ خودفراموشی و لذت گرایی افراطی
- ۱۴۲..... ۱-۵-۲-۲-۱-۷-۲-۴ لذت گرایی افراطی و افراط در آزادی
- ۱۴۲..... ۲-۵-۲-۲-۱-۷-۲-۴ لذت گرایی افراطی و زوال نهاد خانواده

- ۱۴۳..... ۱-۲-۵-۲-۲-۱-۷-۲-۴ غرب و فرزندان نامشروع
- ۱۴۳..... ۲-۲-۵-۲-۲-۱-۷-۲-۴ غرب و زن و نقش کمرنگ شده مادر
- ۱۴۳..... ۳-۲-۵-۲-۲-۱-۷-۲-۴ غرب و مرد و نقش کمرنگ شده پدر
- ۱۴۴..... ۳-۵-۲-۲-۱-۷-۲-۴ لذت گرایی افراطی و استثمار اقتصادی
- ۱۴۴..... ۱-۳-۵-۲-۲-۱-۷-۲-۴ استثمار اقتصادی و فریب رسانه ها
- ۱۴۵..... ۲-۳-۵-۲-۲-۱-۷-۲-۴ استثمار اقتصادی عامل تخریب محیط زیست
- ۱۴۵..... ۴-۵-۲-۲-۱-۷-۲-۴ لذت گرایی افراطی و غلبه ماشینیسیم بر انسان
- ۲-۷-۲-۴ ضرورت رجوع به خود حقیقی آدمی، راهکار ایجابی شهید مطهری از برای ساخت تمدنی
- ۱۴۶..... ۱-۲-۷-۲-۴ فطرت ذاتا تمدن ساز انسان
- ۱۴۷..... ۱-۱-۲-۷-۲-۴ عقل گرایی و تمدن سازی
- ۱۴۸..... ۱-۱-۱-۲-۷-۲-۴ عقل عامل امتیاز انسان از سایر جانداران
- ۱۴۸..... ۲-۱-۱-۲-۷-۲-۴ عقل معصوم است
- ۱۴۹..... ۳-۱-۱-۲-۷-۲-۴ عقل اصلاح گر است
- ۱۴۹..... ۴-۱-۱-۲-۷-۲-۴ از عقل گریزی نیست
- ۱۵۰..... ۵-۱-۱-۲-۷-۲-۴ تقابل با عقل و سقوط تمدنی
- ۱۵۰..... ۶-۱-۱-۲-۷-۲-۴ فهم صحیح دین در گرو عقل
- ۱۵۱..... ۲-۱-۲-۷-۲-۴ حس کنجکاوی انسان و تمدن
- ۱۵۱..... ۳-۱-۲-۷-۲-۴ انسان و تکلم و تمدن
- ۱۵۱..... ۴-۱-۲-۷-۲-۴ انسان و نوشتن و تمدن
- ۱۵۲..... ۱-۴-۱-۲-۷-۲-۴ انباشت علم، نتیجه تکلم و نگارش و عامل تمدن سازی
- ۱۵۲..... ۵-۱-۲-۷-۲-۴ انسان و قوه ابتکار و تمدن
- ۱۵۳..... ۲-۲-۷-۲-۴ نقش نوابغ در تمدن سازی
- ۱۵۳..... ۳-۲-۷-۲-۴ آحاد مردم و تمدن

- ۱۵۳..... ۳-۷-۲-۴- ضرورت رجوع به اسلام از برای بازسازی تمدنی
- ۱۵۴..... ۱-۳-۷-۲-۴- اسلام دینی تمدن ساز
- ۱۵۵..... ۱-۳-۳-۷-۲-۴- سابقه درخشان تمدنی اسلام
- ۱۵۵..... ۲-۳-۳-۷-۲-۴- همگامی دین اسلام با زمان
- ۱۵۶..... ۱-۲-۳-۳-۷-۲-۴- تطابق اسلام با فطریات
- ۱۵۷..... ۲-۲-۳-۳-۷-۲-۴- عدم تعصب بر سبک زندگی عرب جاهلی
- ۱۵۷..... ۳-۲-۳-۳-۷-۲-۴- توجه اسلام به نیازهای ثابت و متغیر آدمی
- ۱۵۸..... ۴-۲-۳-۳-۷-۲-۴- توجه اسلام به روح و معنا، نه صورت و شکل
- ۱۵۸..... ۵-۲-۳-۳-۷-۲-۴- پذیرش امر اجتهاد
- ۱۵۸..... ۳-۳-۳-۷-۲-۴- شکل ورود اسلام به عرصه اجتماع دلیلی بر موافقت دین با تمدن
- ۱۵۸..... ۱-۳-۳-۳-۷-۲-۴- معجزه ای از سنخ کتاب
- ۱۵۹..... ۲-۳-۳-۳-۷-۲-۴- دعوت و ترغیب همگان به نگاشتن معارف
- ۱۵۹..... ۴-۳-۳-۷-۲-۴- تمدن سازی یا عدم تمدن سازی دلیلی له یا علیه مدعی نبوت
- ۱۵۹..... ۵-۳-۳-۷-۲-۴- اسلام، دعوت به عقل و تمدن
- ۱۶۰..... ۱-۵-۳-۳-۷-۲-۴- عقل گرایی و دوری از خرافات مندرج در اعمال عبادی اسلام
- ۱۶۰..... ۲-۵-۳-۳-۷-۲-۴- عقل گرایی و رابطه مستقیمش با موضوع خاتمیت
- ۱۶۱..... ۳-۵-۳-۳-۷-۲-۴- تایید عقل در روایات
- ۱۶۱..... ۴-۵-۳-۳-۷-۲-۴- تایید عقل در قرآن کریم
- ۱۶۳..... ۵-۵-۳-۳-۷-۲-۴- عقل منبع استخراج احکام دین
- ۱۶۴..... ۶-۳-۳-۷-۲-۴- فطری بودن تمدن سازی بشر و عدم مخالفت اسلام با امور فطری
- ۱۶۴..... ۷-۳-۳-۷-۲-۴- دعوت اسلام به اقدام و کار و تلاش
- ۱۶۴..... ۱-۷-۳-۳-۷-۲-۴- تداوم اقدام
- ۱۶۵..... ۲-۷-۳-۳-۷-۲-۴- اخلاص در اقدام
- ۱۶۵..... ۳-۷-۳-۳-۷-۲-۴- اسلام و نفی تن پروری

- ۱۶۶..... تبیین انتظار حقیقی ۱-۳-۷-۳-۳-۷-۲-۴
- ۱۶۶..... لزوم اقدام از برای کاربردی نمودن علوم ۴-۷-۳-۳-۷-۲-۴
- ۱۶۶..... لزوم اقدام سخت و تقابل مسلحانه با سپاه باطل ۵-۷-۳-۳-۷-۲-۴
- ۱۶۷..... ضرورت اقدام از برای ایجاد وحدت و اتحاد ۶-۷-۳-۳-۷-۲-۴
- ۱۶۷..... اسلام و دعوت به وحدت ۸-۳-۳-۷-۲-۴
- ۱۶۷..... فطرت واحد آدمی عامل وحدت ۱-۸-۳-۳-۷-۲-۴
- ۱۶۸..... وحدت عقیده عامل وحدت جهان اسلام ۲-۸-۳-۳-۷-۲-۴
- ۱۶۹..... دعوت اسلام به علم ۹-۳-۳-۷-۲-۴
- ۱۷۰..... بررسی اولین وحی ها بر پیامبر اکرم ۱-۹-۳-۳-۷-۲-۴
- ۱۷۰..... کسب علم فریضه است ۲-۹-۳-۳-۷-۲-۴
- ۱۷۱..... کسب علم حقی همگانی است ۳-۹-۳-۳-۷-۲-۴
- ۱۷۱..... تشویق اسلام به علم آموزی ۴-۹-۳-۳-۷-۲-۴
- ۱۷۲..... اسلام و نهضت ترجمه ۵-۹-۳-۳-۷-۲-۴
- ۱۷۳..... اسلام و اعطای فرهنگ و سبک زندگی صحیح به او ۱۰-۳-۳-۷-۲-۴
- ۱۷۳..... اهمیت مقوله فرهنگ ۱-۱۰-۳-۳-۷-۲-۴
- ۱۷۵..... فرهنگ اصیل فرهنگ اسلامی است ۲-۱۰-۳-۳-۷-۲-۴
- ۱۷۵..... فرهنگ اسلام و معنا بخشی به زندگی ۳-۱۰-۳-۳-۷-۲-۴
- ۱۷۷..... فرهنگ اسلام و تعلیم اخلاق و تشویق به مراعات آن ۳-۱۰-۳-۳-۷-۲-۴
- ۱۷۹..... مبارزه اسلام با ریشه تمام مفاسد اخلاقی ۱-۳-۱۰-۳-۳-۷-۲-۴
- ۱۸۱..... اسلام و ضمانت اجرای اخلاقیات ۲-۳-۱۰-۳-۳-۷-۲-۴
- ۱۸۱..... اسلام و اعطای آزادی مطلوب به انسان ۱۱-۳-۳-۷-۲-۴
- ۱۸۱..... اسلام و اجرای عدالت ۱۲-۳-۳-۷-۲-۴
- ۱۸۲..... اسلام، دوری از رهبانیت و ورود در سیاست ۱۳-۳-۳-۷-۲-۴
- ۱۸۲..... اسلام و سیاست تعامل با ادیان و تمدن های دیگر ۱-۱۳-۳-۳-۷-۲-۴

- ۱۸۳..... ۴-۲-۷-۳-۱۴-اسلام و بیان پایان درخشان تاریخ
- ۱۸۳..... ۴-۲-۷-۳-۱۴-۱- تقابل و نبرد نهایی حق و باطل
- ۱۸۴..... ۴-۲-۷-۳-۱۴-۲- پیروزی نهایی حق بر باطل
- ۱۸۸..... ۴-۲-۷-۳-۱۴-۳- چگونگی پایان تاریخ
- ۱۸۹..... ۴-۲-۷-۳-۱۴-۴- تکمله: نقش ایرانیان در پایان تاریخ و ساخت تمدن نوین اسلامی
- ۱۸۹..... ۴-۲-۷-۳-۱۴-۱-۴-۱- ایرانیان و دارا بودن سابقه طولانی فرهنگی اخلاقی
- ۱۹۰..... ۴-۲-۷-۳-۱۴-۲-۴-۱- ایرانیان و دارا بودن روحیه حقیقت طلبی و پذیرش اسلام
- ۱۹۰..... ۴-۲-۷-۳-۱۴-۱-۲-۴-۱- ایرانیان و تشیع
- ۱۹۱..... ۴-۲-۷-۳-۱۴-۳-۴-۱- ایرانیان و ترویج اسلام
- ۱۹۱..... ۴-۲-۷-۳-۱۴-۴-۴-۱- ایرانیان و علاقه به علم
- ۱۹۲..... ۴-۳-بخش سوم: امام خمینی و تمدن
- ۱۹۳..... ۴-۳-۱-مقدمه
- ۱۹۴..... ۴-۳-۲- بحث اول: امام و پذیرش انحطاط تمدنی مسلمین در دوران معاصر
- ۱۹۵..... ۴-۳-۲-۱- عوامل انحطاط تمدنی مسلمین
- ۱۹۵..... ۴-۳-۲-۱-۱- استعمار خارجی
- ۱۹۵..... ۴-۳-۲-۱-۱-۱- استعمار خارجی و مبارزه با اسلام حقیقی
- ۱۹۶..... ۴-۳-۲-۱-۲- استعمار خارجی و سلب خودباوری
- ۱۹۷..... ۴-۳-۲-۱-۳- استعمار خارجی و فساد اخلاقی
- ۱۹۷..... ۴-۳-۲-۱-۴- استعمار خارجی و تاراج منابع اقتصادی
- ۱۹۸..... ۴-۳-۲-۱-۲- استبداد داخلی
- ۱۹۹..... ۴-۳-۲-۱-۲-۱- استبداد داخلی و حراج استقلال ملی
- ۲۰۰..... ۴-۳-۲-۱-۲- استبداد داخلی و سوء استفاده از قدرت در مقابل آزادی های مشروع و حرکت های اصلاحی
- ۲۰۰..... ۴-۳-۲-۱-۳- استبداد داخلی و سلب روحیه خود باوری

- ۲۰۱..... ۴-۳-۲-۱-۲-۴- استبداد داخلی و تبلیغ منفی اسلام
- ۲۰۱..... ۴-۳-۲-۱-۲-۵- استبداد داخلی و ایجاد شکاف های اقتصادی
- ۲۰۲..... ۴-۳-۲-۱-۲-۶- استبداد حکام مسلمان و ترویج فساد اخلاقی
- ۲۰۳..... ۴-۳-۲-۱-۲-۷- استبداد داخلی و ایجاد تفرقه در میان آحاد ملت
- ۲۰۴..... ۴-۳-۲-۱-۲-۸- استبداد داخلی و ترویج فرهنگ غربی
- ۲۰۶..... ۴-۳-۲-۱-۳- دوری از عقل و علم
- ۲۰۷..... ۴-۳-۲-۱-۴- فقدان روحیه خودباوری
- ۲۰۸..... ۴-۳-۲-۱-۵- وجود تفرقه و گسست میان آحاد، احزاب، دول و ملل اسلامی
- ۲۰۸..... ۴-۳-۳- بحث دوم: مواجهه امام خمینی با تمدن غرب
- ۲۰۸..... ۴-۳-۳-۱- مقدمه
- ۲۰۹..... ۴-۳-۳-۲- پذیرش مزایا و پرهیز از انتقال فساد مندرج در آن
- ۲۱۰..... ۴-۳-۳-۳- انسان شناسی ناقص، مبنای اصلی نقص تمدن غرب
- ۲۱۳..... ۴-۳-۳-۱- تمدن غرب و قوه شهوت
- ۲۱۴..... ۴-۳-۳-۲- تمدن غرب و قوه غضب
- ۲۱۵..... ۴-۳-۴- بحث سوم: راهکار امام از برای غلبه بر رکود تمدنی و ایجاد تمدن نوین اسلامی
- ۲۱۶..... ۴-۳-۱- تمدن سازی در گرو انسان سازی
- ۲۱۷..... ۴-۳-۲- انسان سازی در گرو بازگشت به اسلام ناب
- ۲۱۷..... ۴-۳-۳- اسلام و ایجاد تربیت حقیقی در انسان
- ۲۱۷..... ۴-۳-۱- امام و قرآن کریم
- ۲۱۹..... ۴-۳-۲- امام و نبی مکرم اسلام
- ۲۲۱..... ۴-۳-۴- دستاوردهای بازگشت به ثقلین
- ۲۲۱..... ۴-۳-۴-۱- تبیین جایگاه حضرت حق در نظام هستی
- ۲۲۴..... ۴-۳-۴-۲- تبیین جایگاه انسان در نظام هستی
- ۲۲۵..... ۴-۳-۴-۳- ثمرات خدا شناسی و خود شناسی در تربیت اسلامی

- ۲۲۵.....ایجاد خودباوری به نحو اعلی و اتم آن ۱-۳-۴-۴-۳-۴
- ۲۲۸.....نکته اول: نبود خود باوری، از جمله واقعیات شکل یافته در ذهن مسلمین..... ۱-۱-۳-۴-۴-۳-۴
- ۲۲۸.....نکته دوم: القای ضعف راهکار دشمن..... ۲-۱-۳-۴-۴-۳-۴
- ۲۲۸.....نکته سوم: فهم گذشته پر افتخار اسلام عامل ایجاد خودباوری..... ۳-۱-۳-۴-۴-۳-۴
- ۲۲۹.....نکته چهارم: تبیین حقیقت غرب و نواقص مندرج در آن..... ۴-۱-۳-۴-۴-۳-۴
- ۲۲۹.....نکته پنجم: نقش روشن فکران در ایجاد یا زوال احساس خودباوری..... ۵-۱-۳-۴-۴-۳-۴
- ۲۳۰.....نکته ششم: وظیفه آحاد مردم، نشان دادن غیرت ملی مذهبی از خود در ترویج خودباوری..... ۶-۱-۳-۴-۴-۳-۴
- ۲۳۰.....ضرورت اقدام و عمل به تکلیف..... ۲-۳-۴-۴-۳-۴
- ۲۳۱.....قیام فردی..... ۱-۲-۳-۴-۴-۳-۴
- ۲۳۱.....قیام از برای عمل به علم و خرق حجاب علم از برای علم..... ۱-۱-۲-۳-۴-۴-۳-۴
- ۲۳۲.....ضرورت عمل و اهمیت مداومت بر آن..... ۲-۱-۲-۳-۴-۴-۳-۴
- ۲۳۳.....لزوم مراعات تقوا و رعایت اخلاص..... ۳-۱-۳-۳-۴-۴-۳-۴
- ۲۳۳.....قیام اجتماعی..... ۲-۲-۳-۴-۴-۳-۴
- ۲۳۳.....قیام اجتماعی ضد طاغوت، تکلیفی شرعی..... ۱-۲-۲-۳-۴-۴-۳-۴
- ۲۳۶.....قیام اجتماعی، نیازمند مداومت و استقامت..... ۲-۲-۲-۳-۴-۴-۳-۴
- ۲۳۶.....قیام اجتماعی، نیازمند صبر و هزینه..... ۳-۲-۲-۳-۴-۴-۳-۴
- ۲۳۷.....قیام اجتماعی مخلصانه، منتج به نتیجه مطلوب می شود..... ۴-۲-۲-۳-۴-۴-۳-۴
- ۲۳۹.....مصادیق قیام های اجتماعی..... ۳-۲-۳-۴-۴-۳-۴
- ۲۳۹.....قیام از برای اتحاد و وحدت..... ۱-۳-۲-۳-۴-۴-۳-۴
- ۲۴۱.....ابعاد وحدت در نگاه امام خمینی..... ۲-۳-۲-۳-۴-۴-۳-۴
- ۲۴۱.....اتحاد ملی..... ۱-۲-۳-۲-۳-۴-۴-۳-۴
- ۲۴۲.....اتحاد ایمانی..... ۲-۲-۳-۲-۳-۴-۴-۳-۴
- ۲۴۴.....اتحاد مظلومین عالم..... ۳-۲-۳-۲-۳-۴-۴-۳-۴

- ۲۴۴.....۲-۳-۲-۳-۴-۴-۳-۴ قیام از برای رفاه حال امور دنیوی مردم یا جهاد اقتصادی
- ۲۴۴.....۳-۳-۲-۳-۴-۴-۳-۴ قیام از برای مبارزه با طاغوت
- ۲۴۶.....۴-۳-۲-۳-۴-۴-۳-۴ انواع مبارزه با طاغوت
- ۲۴۶.....۱-۴-۳-۲-۳-۴-۴-۳-۴ مبارزه قلبی
- ۲۴۶.....۲-۴-۳-۲-۳-۴-۴-۳-۴ مبارزه زبانی
- ۲۴۷.....۳-۴-۳-۲-۳-۴-۴-۳-۴ مبارزه اقتصادی
- ۲۴۷.....۴-۴-۳-۲-۳-۴-۴-۳-۴ مبارزه مسلحانه
- ۲۴۹.....۴-۳-۲-۳-۴-۴-۳-۴ قیام از برای تشکیل حکومت اسلامی
- ۲۴۹.....۱-۴-۳-۲-۳-۴-۴-۳-۴ نکته اول: اسلام و ورود در سیاسیات و اجتماعیات
- ۲۵۱.....۲-۴-۳-۲-۳-۴-۴-۳-۴ رابطه تشکیل حکومت و تمدن
- ۲۵۲.....۳-۴-۳-۲-۳-۴-۴-۳-۴ نکته سوم: اسلام و ضرورت تشکیل حکومت
- ۲۵۴.....۴-۴-۳-۲-۳-۴-۴-۳-۴ نکته چهارم: امام و تبیین چگونگی حکومت
- ۲۵۵.....۵-۴-۳-۲-۳-۴-۴-۳-۴ نکته پنجم: ویژگی های حاکم اسلامی
- ۲۵۶.....۶-۴-۳-۲-۳-۴-۴-۳-۴ نکته ششم: هدف از تشکیل حکومت اسلامی
- ۲۵۷.....۷-۴-۳-۲-۳-۴-۴-۳-۴ نکته هفتم: حکومت واحد جهانی
- ۲۶۰..... فصل پنجم: بحث، تفسیر و استنتاج
- ۲۶۱-۵-۱-۱ ادعای نگارنده: هماهنگی گفتمان تمدنی امام خمینی، شهید مطهری و علامه طباطبایی
- ۲۶۱-۵-۱-۱ مقدمه
- ۲۶۲-۵-۱-۲-۱-۲ تقریر نظر آیت الله جوادی آملی در موضوع حقیقت علم و دینی بودن آن
- ۲۶۲-۵-۱-۲-۱-۱ علم بما هو علم، کشف حقیقت و واقعیت است و اسلامی
- ۲۶۳-۵-۲-۱-۲-۱ جهت دهی و تعیین حدود و ثغور صحیح از برای عقل و علم
- ۲۶۳-۵-۳-۲-۱-۱ آورده های عقلی یا همان بیان دین
- ۲۶۴-۵-۴-۲-۱-۱-۲ ظنی بودن علوم یعنی مغایرت علم و دین؟
- ۲۶۴-۵-۵-۲-۱-۱-۲ وجود اختلاف در علوم یعنی مغایرت علم و دین؟

- ۵-۱-۲-۶- تفاوت علم دینی با علم غیر دینی ۲۶۵
- ۵-۱-۳- جمع بندی نظر امام خمینی در موضوع تمدن نوین اسلامی ۲۶۵
- ۵-۱-۴- جمع بندی نظر شهید مطهری در موضوع تمدن نوین اسلامی ۲۶۶
- ۵-۱-۵- جمع بندی نظر علامه طباطبایی در موضوع تمدن نوین اسلامی ۲۶۸
- ۵-۲- اثبات ادعای نگارنده: هماهنگی گفتمان تمدنی امام خمینی، شهید مطهری و علامه طباطبایی
..... ۲۶۸
- کتابنامه ۲۸۵

پیشگفتار

رساله حاضر در پنج فصل سامان یافته است. در فصل اول به طرح کلیات پرداخته شده است که در آن بیان مساله پژوهش، ضرورت، اهداف، سوالات اصلی و... ذکر شده است.

فصل دوم به روش شناسی پژوهش اختصاص یافته است و منظر تمدنی که مدنظر نویسنده است تا حد ممکن بسط یافته است. در فصل سوم پیشینه پژوهش ذکر شده است. پیش از آن که از مولفه های ساخت تمدنی و بیان نظرات مختلف در این موضوع سخن بگوییم، منطقا باید ابتدا امکان ساخت تمدن را اثبات نمود و بر این بستر بحث تمدن سازی را استوار نمود و گرنه اگر اثبات شود امکان بازسازی یا ساخت تمدنی وجود ندارد و این امر ممتنع است، تمام دیدگاه های کسانی که در این مبحث وارد شده اند باید انکار شود.

برای اثبات این امر یعنی ساخت تمدن نوین اسلامی ما نظر ابن خلدون و دکتر سید جواد طباطبایی را نقد و رد می کنیم. متفکری از میان متقدمین و اندیشمندی از میان متاخرین. هر دو نفر بحث حتمیت انحطاط تمدنی و زوال تمدنی را معتقدند. در فصل چهارم رساله به مباحث اصلی و اساسی رساله پرداخته شده و ذیل سه رویکرد به طرح مساله اقدام شده است.

علامه ساخت تمدن را منوط می داند به افزایش اعتباریات آدمی. در حقیقت حرکت از بدویت و بساطت به پیچیدگی و تمدن نیاز دارد به افزون شدن اعتباریات.

شهید مطهری عامل ساخت تمدن را بازگشت به حیات عقلانی معرفی می کند و بیان می دارد آن گاه تمدن اسلامی شکل گرفت و رشد کرد و درخشید که حیات عقلی حیات غالب مسلمین شد. نیز آن گاه که تفکر اشعری پا گرفت و قشری گری و سطحی گرایی بر تفکر اعتزالی و رویکرد عقلی غلبه یافت، به مرور تمدن اسلامی به محاق رفت و در خود نشست و دچار رکود شد. اگر این رکود همچنان ادامه یافته است، به دلیل همان دوری از حیات عقلی است.

امام خمینی تمدن نوین اسلامی را آن گاه قابل وصول می داند که بازگشت به اسلام اصیل در برنامه جوامع اسلامی قرار گیرد. از منظر ایشان تمدن اسلامی آن گاه به وجود آمد که مسلمین دستورات دین مبین را نصب العین خود قرار دادند و با تمام وجود و با اخلاص به فرامین این دین الهی عمل نمودند. نیز آن گاه از آن تمدن درخشان فاصله گرفتند که از عمل به اسلام ناب رخ برتافتند و با آن که نام مسلمان را یدک می کشیدند اما از عمل به آن شانه خالی کردند.